

Lietuvos partizanų Vyčio apygarda

Pirmieji partizanų junginiai Panevėžio krašte kūrėsi antrosios sovietų okupacijos pradžioje, 1944 m. Šie būriai buvo gana judrūs, neturėjo nuolatinį gyvenamųjų slėptuvių, pagal aplinkybes susitelkdavo atskiroms operacijoms vykdyti ir vėl kuriam laikui išsisklaidydavo. 1944 metų ruggjūtį Panevėžio krašte jau minimi tikrieji partizanai. Pamažu kūrėsi partizanų apygardos.

Elena MARKUCKYTĖ
Donatas PILKAUSKAS

Panevėžio apskrityje pirmoji įkurta Vyčio apygarda, kurios centras iš pradžių buvo Ukmergės apskrityje. Tiksliai apygardos įkūrimo data nėra žinoma, bet vietos NKGB organų spec. pranešime LSSR saugumo komisariui gen. Efmovui nurodoma, kad 1944 m. pabaigoje "Siesių, Pagiriu, Tautėjū, Raguvos, Ramygalos ir Vadoklių valsčiuose įkurta apygarda "Vytis". 1944 metais Ukmergės apskrityje sugrupuoti du partizanų rajonai - jų pagrindu įkurta Vyčio apygarda. Pirmuoju Vyčio apygardos vadu tapo Lietuvos kariuomenės karininkas Juozas Krikštaponis. Į apygardos štabą įėjo partizanai Antanas Danyla-Kernius, Bronius Eglinskas, Marijonas Smetona, Jonas Dambrauskas, Juozas Survila-Šarūnas, Bronius Kadžys-Vytautas. Archyvų duomenys rodo, kad jau 1944 m. antroje pusėje Panevėžio krašte veikė 555 partizanai. Pirmas ryškesnis partizaninės kovos pasireiškimas Panevėžio krašte įvyko 1944 metų spalio 3 dieną, kai Pkecoriaus būrys užpuolė Vadoklių miestelio milicijos būstinę. Čia išvaduoti areštineje buvę sumintieji. Kaip gausiausi partizanų to meto sovietiniuose dokumentuose minimi keli Panevėžio krašto valsčiai: Ramygalos, Vadoklių, Šimonių, Viešintų ir Troškūnų. Raguvos valsčiaus partizanų būryje taip pat buvo apie 100 vyrų. Raguvos partizanų būriui vadovavo mokytojas, buvęs šaulys ir tautininkų sąjungos narys Pranas Rutkauskas. Ramygalos valsčiuje veikė vienas didžiausių Panevėžio apskrityje Antano Užkuraicio būrys - jame buvo apie 150 partizanų.

Sovietų valdžia kaupė jėgas kovai su partizanais, buvo telkiami naikinamųjų būrių kovotojai. Iki 1944 m.

gruodžio Panevėžio krašte buvo sukurta 16 tokių būrių, juose buvo 572 kovotojai. 1944 metų gruodžio 8 d. specialiai kovoti su partizanais į Panevėžį atvyko 95-asis pasienio pulkas. Jame tarnavo 1277 kariškiai. Vadoklių, Subačiaus, Viešintų, Troškūnų, Šimonių valsčiuose buvo įsteigtos karo komendantūros. Atkakli partizaninė kova tęsėsi ir 1945 m. Jau sausio mėnesį sovietų daliniai Ukmergės apskrityje Tautėjū valsčiaus miškuose puolė 40-ies vyrų J. Krikštaponio ir 130-ies vyrų Stasio Eitminavičiaus būrį. Kautynės truko apie 6 valandas. Sovietų daliniai apsupo partizanų dislokacijos vietą naktį, o kautynės prasidėjo ankstyvą rytą ir truko ne vieną valandą. Šiose kautynėse žuvo pirmasis Vyčio apygardos vadas J.Krikštaponis, rinktinės štabo narys J.Pakėnas. Liudininkų teigimu, partizanų slėptuvės vieta buvo išduota. Žuvus J.Krikštaponiui, apygardos vadu tapo Danielius Vaitelis-Briedis. 1945 m. vasario 17 dieną partizanai dalyvavo didelėse kautynėse Skilvionių miške, 7 km nuo Krekenavos. Čia buvo susitelkęs apie 40 partizanų būrys. Šiose kautynėse, pagal okupantų ataskaitas, žuvo 38 partizanai, suimtas vienas. Iš tiesų žuvo mažiau partizanų. Ne visai aišku, kas vadovavo partizanams šiose kautynėse. Tai buvo didžiausios partizanų kautynės Krekenavos krašte. 1945 m. gegužės 1 d. apygardos partizanai puolė Siesių miestelį. Vienas iš operacijos vadovų buvo pats apygardos vadas D.Vaitelis-Briedis.

Vyčio apygardoje ypač anksti - jau 1945 m. vasarą, pradėjo veikti agentų smogikų būriai. Jie vykdė provokacijas, prisidėję partizanų vardu. 1945 m. birželio mėn. kovai su partizanais į Panevėžį perkeltas 25-asis šaulių pulkas, jis įsikūrė dabartinėje Elektros g.15 numeriu pažymėtame pastate. Pulkas priklausė 4 NKVD šaulių divizionų, vadovaujamai generolo P.Vetrovo. 25-asis šaulių pulkas ilgą laiką kovojo su Panevėžio krašto partizanais. Vyčio apygardos vadas D.Vaitelis-Briedis ir dauguma būrių vadų griežtai nepritarė partizanų legalizavimuisi.

Pirmaisiais kovos metais nemažai dalį sudarė diversines mokyklas Vokietijoje baigę ir į Panevėžio apylinkes permesti partizanai. Nemaža dalis jų netrukus žuvo, tačiau keletas

► Vyčio apygardos partizanų būrių susitikimas. Viduryje sėdi Rytų Lietuvos (Kalnų) srities vadas Jonas Kimštas-Zalgiris ir Vyčio apygardos vadas Alfonsas Smetona-Žygaudas. 1949 m. gegužė

sėkmingai kūrė partizanų būrius ir jiems vadovavo. Tai Mykolas Dobrovolskis-Čeponis, Alfonsas Blėka-Partrimpas, Ipolitas Lukoševičius-Baublys. 1946 metais Panevėžio apskrityje buvo žinomi A.Užkuraicio, Vlodo Rukuižos-Lampeo būriai, Raguvos miškuose veikė M.Dobrovolskio-Čeponio, Jono Baltušniko-Vienuolio ir PBlėkos-Plerpos būriai. Taip pat žinomi K.Vazonio-Vėtros, PKeccoriaus-Fiurerio, S.Eitminavičiaus-Rupitėno, L.Lukoševičiaus-Baublio ir kiti būriai. Iš S.Eitminavičiaus būrio išliko daug žinomų partizanų vadų. Vienas iš jų - Bronius Juospaitis-Direktorius, vėliau vadovavęs partizanų būriui. Vyčio apygardoje tuo metu veikė apie 900 partizanų.

Pagal kai kuriuos duomenis, 1946-1947 m. Vyčio apygardoje įsakymų ir instrukcijų leidžiama nebuvo. Vadas D.Vaitelis-Briedis ir jo vadovotojai J.Survila-Šarūnas ir Petras Blėka-Plerpa sunkiavisi partizanų būriuose ir duodavo žodinius nurodymus. Vyčio apygardoje Vyčio apygardai priklausė būriai, veikiantys Vadoklių, Krekenavos, Panevėžio, Raguvos, Ramygalos ir Miežiškių valsčiuose. 1946 m. pradžioje Panevėžio apskrityje veikė net 13 Vyčio apygardos partizanų būrių, jie buvo susijungę į nemažus junginius.

1948 m. iš buvusių 10 Vyčio apygardos štabo pareigūnų beliko tik 5. Dauguma jų žuvo 1947-1948 m. Ypač skaudū netektis apygardą išliko 1948 metų gegužės 13 d., kai Tautėjū valsčiuje, Gružų miške, prie Juodvisinių kaimo, žuvo Vyčio apygardos vadas D.Vaitelis-Briedis, jo pavaduotojas Jonas Kiljonas-Mikas ir štabo apsaugos būrio vadas A.Syvyis-Salapka. Liudininkų teigimu, D.Vaitelis-Briedis ir kiti partizanai buvo užklupti netikėtai, kai pavargę išėjo prie lauzo.

Nuo 1948 m. birželio 16 d. Vyčio apygardos vadu paskirtas A.Smetona-Žygaudas. 1949 metais A.Smetonos-Žygaudo įsakymu įsteigtos dvi rinktinės: Briedžio ir Krikštaponio. Pirmosios vadu tapo Mykolas Šemėžys-Aras, Putinas, o Krikštaponio rinktinė vadovavo Jonas Baltušnikas-Vienuoelis. Krikštaponio rinktinė veikė

► Pirmasis Vyčio apygardos vadas, Lietuvos kariuomenės karininkas Juozas Krikštaponis

1946-1947 m. Vyčio apygardoje įsakymų ir instrukcijų leidžiama nebuvo. Vadas D.Vaitelis-Briedis ir jo vadovotojai J.Survila-Šarūnas ir Petras Blėka-Plerpa sunkiavisi partizanų būriuose ir duodavo žodinius nurodymus. Vyčio apygardoje Vyčio apygardai priklausė būriai, veikiantys Vadoklių, Krekenavos, Panevėžio, Raguvos, Ramygalos ir Miežiškių valsčiuose. 1946 m. pradžioje Panevėžio apskrityje veikė net 13 Vyčio apygardos partizanų būrių, jie buvo susijungę į nemažus junginius.

1948 m. iš buvusių 10 Vyčio apygardos štabo pareigūnų beliko tik 5. Dauguma jų žuvo 1947-1948 m. Ypač skaudū netektis apygardą išliko 1948 metų gegužės 13 d., kai Tautėjū valsčiuje, Gružų miške, prie Juodvisinių kaimo, žuvo Vyčio apygardos vadas D.Vaitelis-Briedis, jo pavaduotojas Jonas Kiljonas-Mikas ir štabo apsaugos būrio vadas A.Syvyis-Salapka. Liudininkų teigimu, D.Vaitelis-Briedis ir kiti partizanai buvo užklupti netikėtai, kai pavargę išėjo prie lauzo.

Nuo 1948 m. birželio 16 d. Vyčio apygardos vadu paskirtas A.Smetona-Žygaudas. 1949 metais A.Smetonos-Žygaudo įsakymu įsteigtos dvi rinktinės: Briedžio ir Krikštaponio. Pirmosios vadu tapo Mykolas Šemėžys-Aras, Putinas, o Krikštaponio rinktinė vadovavo Jonas Baltušnikas-Vienuoelis. Krikštaponio rinktinė veikė

Genocido aukų muziejus ir autorių archyvo nuotr.

apygardos vadu tapo Mykolas Šemėžys-Aras, kilęs iš Ukmergės apskrities. Krikštaponio rinktinės vadu paskirtas Mykolas Janulis-Tautvydas, o Briedžio - Jonas Kalvaitis-Pažįstamas. Sukurti 4 rajonai. 1951 metų pradžioje į Vyčio apygardą atvyko LLKS Prezidiumo narys J.Kimštas-Zalgiris. Jo įsakymu iš dviejų apygardos rinktinių sudaryta viena - Gedimino rinktinė. Vykdo vadovybės centralizacijos procesas. Pirmuoju Gedimino rinktinės vadu tapo Jonas Vepštas-Paukštelis. Kai Gedimino rinktinės vadas J.Vepštas-Paukštelis žuvo, jį pakeitė Edvardas Daučiūnas-Jokeris. Jam vadovaujant Gedimino rinktinėje veikė trys partizanų tėvūnijos: Aušros, Varpo ir Trimito. Didžiausia - Trimito tėvūnija - veikė Kėdainių ir Ramygalos rajonuose. Ją sudarė net septyni partizanų būriai, nors kai kurie buvo labai maži - po 2-3 partizanus. Vyčio apygardos vadas M.Šemėžys-Aras 1951 metų vasarą žuvo kautynėse Ramygalos rajone, netoli Pagirio.

Po M.Šemėžio-Aro žūties Vyčio apygardos vadu tapo Bronius Karbočius-Bitė, paskutinis Vyčio apygardos vadas. Partizaninis judėjimas tuo metu dar nebuvo visiškai nuslopintas. 1953 m. sausio 26 d. prieš Vyčio apygardos vadą suorganizuota karinė operacija. B.Karbočius-Bitė, slapstėsis Šilagalio kaime, K.Dambrausko ūkyje, kaip ir apsaugos būrio vadas Viktoras Mažeika, per susišaudymą žuvo. 1953 m. sausio 27 d. rastas Vyčio apygardos štabo bunkeris su dokumentais.

1953 m. balandžio 18 d. Ramygalos rajone, Rodų pušyne, žuvo paskutinis Gedimino rinktinės vadas Edvardas Daučiūnas-Jokeris. Po šio smūgio Gedimino rinktinė nebebuvo atkurta.

1953 m. Panevėžio krašte organizuota partizaninė kova, trukusi apie dešimt metų, baigėsi. Kovą tęsė tik pavieniai partizanai. Vyčio apygarda buvo viena ilgiausiai pokario metais veikusiu partizanų apygardų Lietuvoje. Jos veikloje didelį vaidmenį suvaidino Lietuvos kariuomenės karininkai, buvę žymiausias šios apygardos vadais.

ŽALGIRIS

Nr. 73

Seniausia šalies jaunimo organizacija Ateitininkai mini šimtmetį ir puoselėja kultūrą, kad Lietuva įveiktų kultūrinį, politinį skurdą ir taps puikia šalimi. Ateitininkai pasiryžę plaukti prieš srovę ir nugalėję abejingumą rasti bendraminčių, galinčių aukoti savo gyvenimą Tėvynei.

Genė SILICKIENĖ "Respublikos" žurnalistė

Ką tik kadencija baigė Ateitininkų federacijos pirmininkas Vyntas MALINAUSKAS teigia, kad ateitininkai, laikydamiesi 5 pagrindinių principų - katalikiškumo, tautiškumo, visuomeniškumo, inteligentiškumo ir šeimiškumo - viliasi pasiekti, kad kiekvienam piliečiui Lietuva būtų pasididžiavimo verta šalis.

- Ateitininkijai jau šimtas metų. Prabėgęs visas amžius, pasaulis pasikeitė. Apie ką ateitininkai galvoja minėdami jubiliejų?
- Didžiausias iššūkis yra abejingumas. Išgyvename individualizmo

SU ŽALGIURIU – UŽ LIETUVĄ!

Specialus dienraščio "Respublika" priedas

Ateitininkų iššūkis - nugalėti abejingumą

filosofijos triumfo laikotarpi. Žmonės rūpinasi tik savo materialine gerove, karjera ir nebeneri aukotis dėl didesnio gėrio. Kiekvienas, tapęs ateitininku, privalo plaukti prieš srovę ir ieškoti norinčiųjų aukoti savo gyvenimą Lietuvai, Bažnyčiai. Ištraukti žmogų iš jo susikurto pasaulėlio ir paskatinti siekti kilnesnių tikslų yra iššūkis. Ateitininkijos tikslas - išugdyti sąmoningus, išsimokslinčius inteligentus, visuomenės veikėjus, patriotus, išgyvename dabarties realijas ir su viltimi žvelgiame į ateitį.

- Ateitininkų organizacija turi tik 3000 narių. Tai gerokai mažiau nei prieškarinio Lietuvoje. Sunku ar lengva tapti ateitininku?

- Negalima lyginti. Prieškarinio Lietuvoje buvo daug gausių jaunimo organizacijų. Manau, kad 3 tūkst. narių yra labai daug. Juk jaunimas noriai renkasi pramogas, o galinčiųjų organizuoti prasmingą veiklą ir prisiminti atsakomybę atsiranda retai. Jei mokslievių tuškinama daugiausiai 90 kuopų. Ateitininku tapti lengva, kai jaunas žmogus pabūna kartu ateitininkų stovyklose ir išgyvena geranoriškumą, bendrumą, pajunta kitų rūpinimąsi ir atsakomybę. Vėliau pamato, kad tokio bendravimo jam trūksta. Sunku tapti, nes klaido individualizmas, nenoras ant savo pečių užsikrauti rūpesčius dėl visuotinio gėrio.

- Pedagogai skundžiasi, kad jaunus žmones sunku išauklėti patriotais. Į renginius melia ateina tik pradinukai. Vėliau

patriotiškumas kažkur išgaruoja. Kaip meilės ir aukojimosi Tėvynei nuostatas ugdo ateitininkai?

- Patriotiškumas nėra praecies garbinimas. Jei esi kūrybiškas patriotas, surenk ne gedulį, o tikrą, prasmingą šventę. Juk tautos didvyrius galima prisiminti šviesiai. Minėdami Vasario 16-ąją Kaune ateitininkai moko šokti valšą. Reputuoja prieš tai keletą mėnesių. Juk partizanai bunkeriuose vargo ne dėl to, kad gedėtume. Esminis ateitininkų siekis - kad Lietuva būtų pasididžiavimo verta šalis. Kad kiekvienas savo Tėvyne mylėtume ne už tai, kad ji geriausia ir gražiausia, o tokia, kokia ji yra dabar. Svarbu prisidėti, kad ji taptų verta pasididžiavimo ir mylėti ją išmintinga meile. Ateitininkai rūpinasi vienas kito tobulėjimu. Jaunas žmogus bręsta, kai priisiama atsakomybė už savo kuopą, draugus. Mūsų organizacijos nariai įsitraukia į visuomeninę veiklą savo mokyklose, universitetuose, bendruomenėse ir daro tai, kas svarbu visiems žmonėms, ne vien ateitininkams. Kai ateitininkas tampa gydytoju, politiku ar verslininku, pastebime, kad jam svarbu bendrasis gėris, ne vien savi interesai.

- Iš kur tas pesimizmo tvanas mus užtvindė?
- Itin sunkus klausimas. Jei žinočiau atsakymą, pretenduočiau į Nobelio premiją. Manau, kad priežasčių yra visas kompleksas. Visuomenę tebeveikia sovietmečio traumas. Prisidėda intelektualų noras viską kritikuoti. Žiniasklaida, rašydama apie gražius renginius, pirmiausia pamini tik kas juose buvo kvailo, blogo, todėl plinta nuostata, kad nieko gero ten nebuvo ir nebus. Mumyse labai daug nepasitikėjimo ir netikėjimo, kad egzistuoja bendrosios vertybės, bendra, visuotiniai priimta tiesa. Kai netiki pasaulio gėriu, lieka vien pesimizmas. Dar senovės romėnai sakė, kad tas žmogus, kuris kenčia dėl to, jog kitam sekasi, niekuomet nebus laimingas. O jei gyvenime sutinki bent vieną žmogų, kuris elgiasi gražiai, nepaisydamas naudos sau, tai padrąsina, suteikia daugiau vilties ir optimizmo.

- Kas jus regite priešingoje apaskų pusėje?
- Tai ne mūsų laukas, o vertybių kova. Vienoje pusėje yra samprata, kad žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą ir valstybė turi padėti jam išsiskleisti. Kitoje - visuomenės destruktacija, naikinančios jėgos. Vertybių kova vyksta kiekvieno žmogaus širdyje. Svarbu, ar pasaulio vaizdas skatina viltį, ar įtvirtina pesimizmą. Juk pesimizmas turi patrauklumo ir gali būti labai žavus. Pavyzdžiui, pasiimti iš gyvenimo viską, patirti kuo daugiau malonumo, vairuoti be taisyklių. Tik kur nueisime, jei visi vaivuos be taisyklių? Svarbu rasti taisykles, kurios tave ne varžytų, o išlaisvintų.

- Ar ne per daug visuomenės dėmesio užkariauja politika ir politikai?

- Per daug laiko atima tik politikavimas, visokių intrigėlių narpilijimas. Tą laiką galima panaudoti vaisingiau, spręsti svarbias problemas.

- Kokią šalies ateitį regit ateitininkų jaunimas?

- Ateitininkai mano, kad Lietuvos ateitis priklausys nuo dabar statomų pamatų. Jei viršų paims pesimizmas, įsivyras interesų konfliktai - rytojūs nebus šviesus. Tačiau net ir pesimizmo sąlygomis yra galimybė sukurti tokią Tėvyne, iš kurios nesinorėtų išvažiuoti. Manau, kad gali užaugti nesavanauzdžių politikų karta. Kovoje dėl Lietuvos ateities mes lengvai nepasiduosime.

- Ką jūs regite priešingoje apaskų pusėje?

- Tai ne mūsų laukas, o vertybių kova. Vienoje pusėje yra samprata, kad žmogus sukurtas pagal Dievo paveikslą ir valstybė turi padėti jam išsiskleisti. Kitoje - visuomenės destruktacija, naikinančios jėgos. Vertybių kova vyksta kiekvieno žmogaus širdyje. Svarbu, ar pasaulio vaizdas skatina viltį, ar įtvirtina pesimizmą. Juk pesimizmas turi patrauklumo ir gali būti labai žavus. Pavyzdžiui, pasiimti iš gyvenimo viską, patirti kuo daugiau malonumo, vairuoti be taisyklių. Tik kur nueisime, jei visi vaivuos be taisyklių? Svarbu rasti taisykles, kurios tave ne varžytų, o išlaisvintų.

Aukščiausio lygio šalies politikai svetur radusiems laimę lietuviams siūlo prisidėti prie Lietuvos politinio, ekonominio, kultūrinio ir visuomeninio gyvenimo. Atrodo, Lietuvos vadovai atsikuko į išsilakčiusią Lietuvą. Bet taip nėra. Sukurta ir bandoma pritaikyti strategija "Globali Lietuva". Joje nėra žodžių apie Lietuvos siekį susigrąžinti savo emigrantus.

Eltos nuot.

Ar lietuviams reikalingas projektas "Globali Lietuva?"

Apie tai prie apskritojų ŽALGIRIO NACIONALINIO PASIPRIEŠIMO JUOZAITIS ir Vytautas RUBAVIČIUS, pirmasis užsienio reikalų ministras, ekonomikos profesorius Povilas GYLYS, politologas Marius KUNDROTAS, ISM rektorius Nerijus PAČEŠA ir žalgirietis Gediminas JAKAVONIS.

G.JAKAVONIS: Ką manote apie tokias strategijas? Susidaro įspūdis, kad lietuviai varomi iš Lietuvos.

A.JUOZAITIS: Išvartyti neišvarty, jei nenorėsi, ir su lažda neišmuši. Yra įvairiausių palyginimų, pakanka prisiminti bent 100 metų istoriją. Trečia karta beveik nutautėjusi. Kai Sąjūdžio laikais, 1989-aisiais, mes vienas paskui kitą važiuojome į Ameriką, mums buvo organizuojami susitikimai su vyčiais. Vyčiai - lietuvių organizacija. Jie visi bendravo angliškai. Tik vienas iš jų kalbėjo lietuviškai. Akivaizdu, kad trečia karta jau baigiasi. Prasideja sentimentai, bet tai jau nebe mūsų reikalas. Kitaip sakant, vyksta nukraujavimas, bet visos Europos tautos yra perėjusios tą nukraujavimo etapą. Kol kas Amerikos civilizacija balta ir mes atiduodame duoklę tam pasaulio slibinui. Bet priimti jo taisykles - netgi mūsų brolių, kurie ten įsikūrė ir nebeamoto ateities savo vaikams Lietuvoje, - galėtume vieninteliu atveju, t.y. jeigu būtume Izraelis. Turime nguyventi dar 3 tūkst. metų, kad taptume tokia valstybe. Todėl tokių taisyklių priimti negalime. Stebina, kad garsiausiai šneka amerikiečiai lietuviai, diktuoja toną tai pasaulio bendruomenei. Pagal Konstituciją priimdami Amerikos pilietybę jie pasirašo, kad atsisako visų kitų pilietybių. Vadinas, jų prašymas suteikti Lietuvos pilietybę yra antikonstitucinis Amerikos požiūriu. Mes galime Amerikos valstybės departamentui pranešti, ką jie čia daro. Iš

esmės tai nesąžiningas žaidimas, dvejojų kriterijų taikymas. Mes tarsi bandomieji trušiai. Anksčiau, 2003, 2004 metais, dar buvo pastangų stabdyti protų nutekėjimą, buvo kalbama apie protų nutekėjimo stabdymo, protų grąžinimo į Lietuvą politiką. Dabar tokios terminologijos nebėra. Tai labai toli nužengėme regresuodami.

G.JAKAVONIS: Mano nuomone, labiausiai emigraciją organizuoja Vyriausybės įstai

Nerijus PAČEŠA
Svečias

▣ Pabėgti iš Lietuvos jau yra geras tonas. Jeigu likai - blogai. Šis požiūris jau yra didelė blogybė

gos. Ar pirmaisiais nepriklausomybės metais irgi buvo kilusių idėjų skatinti lietuvių emigraciją?

P.GYLYS: Tada buvo kitų problemų. Lietuva tuo metu norėjo atkurti santykius su diaspora Šiaurės ir Pietų Amerikoje. Teko važinėti ir gerėjaisi, kad net trečios kartos žmonės neblogai kalba lietuviškai. Pietiečių požiūris į Lietuvą gerokai skyrėsi nuo Šiaurės Amerikos lietuvių požiūrio, nebuvo jokių noro primesti savo nuomonę, kokia turi būti Lietuvos valstybė. Šiandien situacija kita. Mums diegiama individualistinė pasaulėžiūra, pagal kurią tokių dalykų kaip tauta, bendruomenė nėra. Paskaitykite Algirdą Degutį: jeigu tik atsiranda individas su savo poreikiais, tautos nėra, bendruomenės nėra. Sienos tarp valstybių nyksta, lieka tik individai, žmogus ima mąstyti individualistinėmis kategorijomis - ar man gerai. O kas gerai tautai, valstybei, atsiduria mąstymo užribyje. Tai atspindi net krepšinis. Nenoriu pavardžių minėti, bet kai kurie krepšinininkai ne

labai paisy nacionalinio intereso ir žaidžia rinktinėje tik tol, kol išsikovoja rinkoje vardą. Lietuva jam reikalinga tol, kol kaip krepšinio valstybė išveda jį į pasaulinę krepšinio rinką. Paskui nebereikalinga. Ir jis, ir mes visi tokią pasaulėžiūrą pateisiname. Nėra tautos, nėra valstybės interesų, tik jo interesai ir komerciniai. Argi jis neturėtų būti dėkingas savo šaliai, kuri išugdė jį kaip krepšinininką? Jeigu jis būtų gimęs, sakykim, Suomijoje, ne krepšinio šalyje, tai nebūtų tapęs

ne profesinėje mokykloje. Ir sakome, kad aukštojo mokslo reforma sėkminga.

M.KUNDROTAS: Pirmiausia reikėtų atskirti tikslą ir priemonę. Tauta šiuo atveju yra tikslas, o teritorija ir valstybė jos atžvilgiu yra priemonės. Beje, ir demokratija yra tikslas, o priemonė. Reikia žiūrėti, kurios priemonės pasiteisina, o kurios ne. Galime sakyti, kad globalios tautos vizija kaip priemonė lietuvių tautai nepasiteisino. Kai kalbama apie pasiteisinusius atvejus, daugiausia minimi žydai. Tačiau pamirštama, kokiomis sąlygomis žydai beveik porą tūkstantmečių išlaikė savo tapatybę pasiklėdę diasporose. Jie gyveno getų sąlygomis. Tai buvo mini izraeliai įvairiuose Europos miestuose, vėliau ir kitur, žmonės gyveno palyginti kompaktiškai, bendravo su savais ir ta tapatybė išliko. Tai buvo viena iš prielaidų. Lietuviai bandė šį tą panašaus daryti, bet sąlygos jau buvo visiškai kitos. Globaliomis sąlygomis toks reiškinys kaip getas iš principo mažiau įmanomas. Ypač jeigu kalbėsime apie labiau išsilavinusias, kitokio socialumo lygmenis tautas. Teisingas pasakymas, kad žmogus yra tas, su kuo jis bendrauja. Galime panagrinti skirtumą tarp vadinamosios dipukų kartos, tai yra politinių pabėgėlių, pasitraukusių po Antrojo pasaulinio karo, ir dabartinės emigrantų kartos. Be jokios abejonės, tautiškumas buvo gerokai stipresnis dipukų kartoje. Tačiau pamirštame, iš kokios Lietuvos jis išvažiavo. Važiavo iš Smetonos Lietuvos. Šiandieninė karta važiuoja iš Grybaskaitės Lietuvos, Adamkaus, Brazausko. Tai jau visai kita Lietuva.

▣ Nacionalumas siejamas su nacionalizmu. Europinėje erdvėje tai buvo tarsi blogis

Vytautas RUBAVIČIUS
Svečias

Prieiname prie antrosios prielaidos, kodėl globalios Lietuvos idėja nepasiteisins. Iš tikrųjų dipukų kartoje lietuviai dar turėjo, kaip sakoma, pasaulėžiūrą, filosofiją, aš gal pasakyčiau - ideologiją. Šiandien lietuviškos ideologijos mes neturime. Ir dabar, kai nėra ideologijos, galima paimti žydų pavyzdį - be tam tikro socialinio uždarmo, kompaktiškumo, būtent ideologija buvo prielaida išlaikyti jų tapatybę. Jei kalbame apie visuomenę diasporose be ideologijos, tai teritoriškumas tampa esmine prielaida norint išsaugoti tautinį patinę bendruomenę. O jeigu to teritoriškumo nėra, kaip matome, jau net Lietuvoje sunku išlikti lietuviu, manau, diasporose dar sunkiau.

G.JAKAVONIS: Dabar rengiame specialistus, kurie, labiausiai tikėtina, išvyks iš Lietuvos gavę tam tikrą išsilavinimą. Ką pasakytumėte apie tai, kad rengiate žmogų iš mūsų pinigų, bet jie Lietuvai lyg ir ne duos naudos.

N.PAČEŠA: Emigraciją mes suprantame kaip išvykimą iš savo krašto visam laikui. Dar ji apibūdinama kaip normalus mobilumas. Aš emigraciją laikyčiau pozityviu reiškiniumi, nes užsidariusi savame kieme labai apribojamas mąstymas, pasaulėžiūra. Visiems suprantama, kad žmogus ir jo mąstymas auga tik per kultūrinės įvairovės, kitų praktikų, kitų kraštų pažinimą. Čia teigiamas aspektas. Dabar pažiūrėkime, kodėl pas mus vyksta migracija. Motyvai toli gražu ne pažintiniai, ne siekis plėsti mąstymą, o daugiausia ekonominės priežastys. Ankstesnės kartos emigrantų priežastys buvo politinės. Siekio pažinti, noro augti tarp motyvų nėra. Ir tai didžioji blogybė. Dominuoja mintis, kad reikia palikti šitą bėdų kalną. O tai yra tik pasekmė. Reikia galvoti apie priežastis, kodėl taip yra. Kodėl žmonės su tokia mintimi siekia išvažiuoti iš Lietuvos? Dabar yra gimnazijų reitingai ir nurodoma, kiek iš tos gimnazijos išvyko į užsienį studijuoti. Pats sa-

vaimė išvykimas į užsienį jau yra gėris. Pabėgti iš Lietuvos jau yra geras tonas. Jeigu likai - blogai. Šis požiūris jau yra didelė blogybė. O kaip atpažinti tas priežastis, kaip jas keisti? Be abejonės, viskas prasideda anksti - nuo švietimo, patriotizmo ugdymo, kuris, atrodo, kome išnyko iš mokyklų. Bet vien emocijomis žmogaus nesusilaikysi. Dar prieš kokius penkerius metus emigruodavo daugiau žemos kvalifikacijos darbo jėga. Dabar - aukštos

rios palaikytų nacionalinius interesus, lietuviybės ir valstybingumo tvirtinimą. Klausimas, ar atiduoti globalizacijos, pasaulinės konkurencijos principams. Mes kuriame tik ekonomiką, kuri konkuruotų pasaulyje. Viskas nuo to priklauso. Gal vis dėlto reikėtų aiškiai suvokti, kad tai, jog šita vieta, mes, kaip tauta, egzistuojame, yra didžiausia vertybė. Tautiškumas, etnokultūrinių vertybių tvirtinimas tarsi nepopuliarūs, marginalizuoti. Iš es-

▣ Anksčiau buvo pastangų stabdyti protų nutekėjimą. Dabar tokios terminologijos nebėra.

Arvydas JUOZAITIS
Svečias

kvalifikacijos. Į lietuviškus universitetus tie, kurie turi dvidešimt balų, nestoja, jų pirma mintis - išvažiuoti studijuoti į užsienį. Ir tai nebūtina sudėjimo su reforma - tai susiję su visuomeniniu sindromu: jeigu esi ko vertas, greičiau dunk iš Lietuvos.

G.JAKAVONIS: Žmogus yra tas, su kuo bendrauja. Ar tikrai?

VRUBAVIČIUS: Aš būčiau linkęs ieškoti fundamentalesnių daugelio reiškinių priežasčių, tai yra socialinės aplinkos, - vadinkime ją infrastruktūra, - susiklosčiusios politinės santarkos, politinės sistemos. Visa tai atstumia ir išstumia, ypač jaunas žmones, ypač tuos, kurie jau įgavo šiek tiek patirties mokymdamesi ir važinėdami po užsienį. Grįžę čia jie staiga pamato, kas čia vyksta. Kodėl čia yra tik vadinamasis pinigų darymas ir plovimas? Kodėl tokia politika ir tokie politikai? Kodėl čia neteisėybė ir beteisėškumas? Jaunimas ypač gerai jaučia ir žino savo tėvų elgesį. Gerai gyvenančių tėvų. Mato kitokį gyvenimą ir tų gerai gyvenančių kitokį santykį su valdžia, su bendruomenės interesais, ypač su nacionaliniais savo valstybės interesais.

Jokios programos šiaip nebūtų. Jos gali būti dalinės ir globalios, Lietuvos ir kokios tik nori, jei jos turėtų kitokį pagrindą. Kitos, didesnės, Lietuvos raidos strategijos, kurioje būtų aiškiai įvardyta, koks jos raidos apskritai tikslas. Netgi su šitais naujais žodžiais, kurie ateina pas mus iš aplinkos, įmanoma kurti tokias strategijas, ku-

socialinius dalykus. Turime pačias mažiausias ES algas. Už kurą, dujas, degalus mokame brangiausiai, maistas pas mus brangiausias, darbo vietų nėra, pensijos, algos mažinamos.

A.JUOZAITIS: Čia mūsų profesorius ekonomika, antiekonika ir globalizacija. Prieš metus ponas Gylys įteikė, dar prieš metus parašė. Klasikinis apibrėžimas, kurį Europos Komisijos patarėja var-toja kalbėdama apie istorinį regresą. Iš esmės tai vyksta Vakaruose. Citata tokia: "Amerikiečiai vis mažiau laiko turi miegui, valgiui, nes jie turi dirbti vis daugiau. Tai reiškia istorinį regresą". Jeigu kalbėsime apie globalią Lietuvą, tai lietuviai Vakaruose jau yra to istorinio regreso sūkuryje. Kitaip sakant, jis yra smagratas, krumpliaratis. Jis sukasi ten, kur apskritai apie tautiškumą nėra kada galvoti. Darbo tiek, kad miegoti vos bespėji. Su vaikais bendrauti 15 minučių jau yra turtas. Vaikas sako: liaukis kalbėti nesuprantama kalba, kalbėk žmoniškai. Žodžiu, Lietuva dar nėra totaliai apimta šio regreso. Štai kur įdomūs reiškinys. Mes, galima sakyti, kaip sala, dar turime šansą kalbėti apie kultūrą ir šiandien dar kalbame čia sušėdę. Bet jeigu tas regresas įgaus pagreitį, tai ir čia nebus laiko kalbėti. Žinoma, bus labai normalizuota lietuvių kalba, kanono apriboti kultūros dėsniai. Pavyzdžiui, latviai jau yra įvedę kultūros kanoną, ką kultūringam žmogui reikia maždaug žinoti. Jie nustatė 12 sričių. Iš 12 sričių - muzikos, architektūros, literatūros ir t.t. - reikia žinoti maždaug 12 kūrinių: namų, literatūros kūrinių, bent jau rašytojų, jei ne kūrinių. Dvylikos užtenka. Bendravimas, kultūra, švietimas.

P.GYLYS: Vienas iš mūsų didelių bėdų, kad esame paskendę detalėse. Ką tik Arvydas paminėjo žodį "regresas". Kai pamatau spaudoje žodį "reforma", mane apima siaubas. Šiaip reforma iš principo turėtų atstovauti progresui. Taip? Kad būtų padaryta geriau, negu buvo. Bet, kiek aš patyriau, Lietuvoje dauguma reformų sukėlė regresą. Jeigu sakysim, šalis savo pažangą matuoja materialinių gėrybių ir paslaugų mase. Lietuva nežino tokios sąvokos kaip tikros pažangos rodiklis. Lietuva mažai rūpinasi socialiniais ar ekologiniais dalykais. Užduokime klausimą: socialiai mes žengiamo ir priekį ar atgal? Ekologinė padėtis gerėja ar blogėja? Mūsų valstybinis susivokimas stiprėja ar silpnėja? Kalbant apie sienas, tai sutinku su tuo, kad būdami labai uždari neišgyvensime. Bet mums diegiama mintis, kad globalizacija yra visų ribų - tautinių, socialinių - ištrynimasis. Atsisakymas to, kas čia yra svarbu. Tai sisteminė teorija. Kibernetikoje kalbama apie socialines, sąlygiškai atviras sistemas. Visiškai uždariusi sistema visada kenksmingas, totalus atvirumas irgi yra katastrofa. Sistema žlunga dėl to, kad nėra apsi-brėžusi, kas ji yra. Ar ji išsaugos save globaliame pasaulyje? Džiaugiamasi, kad, sakykim, mitsų protai nuteką, jų vis mažiau. Mano supratimu, tai yra interpeliacija. Tai yra regresas. Paskandinti smulkmeno-

tiese. Mums valstybinis susivokimas stiprėja ar silpnėja? Kalbant apie sienas, tai sutinku su tuo, kad būdami labai uždari neišgyvensime. Bet mums diegiama mintis, kad globalizacija yra visų ribų - tautinių, socialinių - ištrynimasis. Atsisakymas to, kas čia yra svarbu. Tai sisteminė teorija. Kibernetikoje kalbama apie socialines, sąlygiškai atviras sistemas. Visiškai uždariusi sistema visada kenksmingas, totalus atvirumas irgi yra katastrofa. Sistema žlunga dėl to, kad nėra apsi-brėžusi, kas ji yra. Ar ji išsaugos save globaliame pasaulyje? Džiaugiamasi, kad, sakykim, mitsų protai nuteką, jų vis mažiau. Mano supratimu, tai yra interpeliacija. Tai yra regresas. Paskandinti smulkmeno-

▣ O jeigu to teritoriškumo nėra, kaip matome, jau net Lietuvoje sunku išlikti lietuviu, manau, diasporose dar sunkiau

Marius KUNDROTAS
Svečias

▣ Mums diegiama individualistinė pasaulėžiūra, pagal kurią tokių dalykų kaip tauta, bendruomenė nėra

Povilas GYLYS
Svečias

se, pavyzdžiui, biudžeto deficitą arba užleisti privatizacijos virusu. Visko privatizavimas. Jeigu privatizuoji, tai yra pažangų, tai yra reforma. Mes sutrikę, nesuviskokiame, nežinome, ką ginti ir ką atiduoti. Mūsų laukia naujas privatizacijos etapas. Kažkas paminėjo žodį "infrastruktūra". Viena yra atiduoti batų fabriką ar piceriją, tai tikrai privataus intereso sfera. Kita - elektros tinklus, komunikacijas, dujotiekį. Struktūrinės šakos. Niekada nebuvo diskusijos, kuo skiriasi infrastruktūros šaka nuo batų fabriko. Taip pat lengvai privatizuojame, kuriame privačias monopolijas, paskui jų nesuvaldomė. Šiandien Lietuvos valstybė nevaldo daugelio šios teritorijos gyvenimo parametrų. Valdo kitą galios centrą. To žmonės paaškinoti gali ir negali, bet jie jaučia, kad šita valstybė savęs nevaldo. Čia palie-tas ne tik žemiausias darbo užmo-tūringam žmogui reikia maždaug žinoti. Jie nustatė 12 sričių. Iš 12 sričių - muzikos, architektūros, literatūros ir t.t. - reikia žinoti maždaug 12 kūrinių: namų, literatūros kūrinių, bent jau rašytojų, jei ne kūrinių. Dvylikos užtenka. Bendravimas, kultūra, švietimas.

VRUBAVIČIUS: Ir politikai, ir daugelis politinio elito atstovų iš esmės žinotų, ką reikėtų daryti. Ir tai nėra labai sunku - reali savivalda, teisingumo sistemos atsivėrimas visuomenei įtraukiant ją į teisingumo vykdymą. Kad visuomenę galėtų apvaldyti apsilvalyti pati, kartu užsiimti valstybės valdymo reikalais. Kodėl to nedarė visi - nuo socdemų iki konservatorių? Todėl, kad politinė vienvaldystė - labai naudingas dalykas. Nereikia gaunamomis gėrybėmis ir galia dalytis su visuomene. Dalijantis atsiranda atsakomybės klausimas. Tu tampi atsakingas visuomenei. Atstūmęs visuomenę nuo valstybės valdymo, niekam nesi atsakingas. Neatsakingumas skatina labai siaurą, pragmatišką, globalistinį požiūrį, nes jis labai greitai duoda apčiuopiamos naudos, gamina pinigus. Deja, į šios naudos siekimą įsitraukia ir dalis akademinio sluoksnio. Kodėl nekuriame strategijos, kurios tvirtintų nacionalinį valstybingumą, apiman-tį kitas kultūras. Daugiakultūrė aplinka geriau kuria nacionalinę valstybę. Nacionalumas apima ir kitas vietines kultūras. Kodėl netvirtinama lietuviybė kaip esminė tokios programos dalis? Daug lengviau valdyti atsiduodant globalistiniam impulsui, kurį, beje, palaiko daugelis teorijų. Ir labai iškilų teorijų. Kuo šioje ekonominėje sistemoje verčiami žmonės? Jie labai lengvai paverčiami žmogiškaisiais išteklių ir labai puikiai prišiami tokių vaidmenų. Kas propaguoja žmogiškųjų išteklių diskursą? Labiausiai propaguoja tam tikra akademinio elito dalis. Europos Sąjungos mokslo plėtros dokumentuose yra didžiulės žmogiškųjų išteklių gerinimo programos. Kas yra žmogiškieji išteklių? Jie turi tėvynę ar jiems reikalinga laisvė? Tiems ištekliams nieko nėra. Iš esmės jie yra kaip ir visi ištekliai, skirti masėms. Jie skirti perdirti.

A.JUOZAITIS: Yra įvykęs paradoksalus dalykas. Atsivėrusi visuomenei, provincialumas išauga. Paprastas pavyzdys. Man teko jau-

nystėje sportuoti. Visi mūsų laimėjimai, olimpiniai plaukimo medaliai pelnyti todėl, kad Sovietų Sąjungos viduje buvo žiauri konkurencija. Pramušdami ją išeidavome į pasaulinį lygį. Praėjo 20 metų, vienintelis lietuvis plaukikas atsidūrė septintiesio vietėje olimpinėse žaidynėse. Čia buvo didžiausias laimėjimas. Tik viena sritis. Klausiausi lietuvių draugo latvio, kuris kalbėjo, kokie provincialūs tapo latvių rašytojai. Dvidešimtmetė mergina parašo kokį romanėlį - visi latviai pradeda šaukti, kad jai reikia duoti Nobelio premiją, siunčia paraiškas į Stokholmą. Iš tikrųjų čia yra demokratijos teroras.

N.PAČEŠA: Klausimas, ar pats provincialumas tam tikra dalimi nėra atvirumo mito prielaida. Vydūnas tokį reiškinį labai taikliai vadino kumetishkumu. Tais laikais kumetis siekdavo atsirbinti nuo savo varganos būklės, gal tam tikro kultūrinio skurdo, integruodamasis į vokiškąją kultūrą Vakarų Lietuvoje arba į lenkiškąją kitose Lietuvos dalyse. Dabar kalbame, kad esame labai atviri, globalūs, tai ar neslypi už viso to mūsų kompleksai, kad patys nesugebame sukurti kažko vertingo bent jau nacionaliniu mastu. Orientuojamės į kažką svetur.

G.JAKAVONIS: Prieš 20 metų kūrėme nacionalinę valstybę, istojome į ES. Pritarčiau, kad integracija reikalinga, bet reikalinga tik tiek, kiek ji būtų naudinga Lietuvai kaip valstybei.

VRUBAVIČIUS: Radikalios pertvarkos reikia politinėje valstybės sistemoje. Nepertvarkius jos, jokie strateginiai planai, projektai, kaip dabar madinga sakyti, nebus pradėti ir įgyvendinti. Grįžkime prie istorijos. Galui pasakyti iš savo patirties. Nacionalinė valstybė nebuvo kuriama. Išsivadavome iš sovietinės okupacijos kaip nacionalinio išsivadavimo judėjimo dalyviai. Kai tik nacionalinio išsivadavimo nacionalinį valstybingumą, apiman-tį kitas kultūras. Daugiakultūrė aplinka geriau kuria nacionalinę valstybę. Nacionalumas apima ir kitas vietines kultūras. Kodėl netvirtinama lietuviybė kaip esminė tokios programos dalis? Daug lengviau valdyti atsiduodant globalistiniam impulsui, kurį, beje, palaiko daugelis teorijų. Ir labai iškilų teorijų. Kuo šioje ekonominėje sistemoje verčiami žmonės? Jie labai lengvai paverčiami žmogiškaisiais išteklių ir labai puikiai prišiami tokių vaidmenų. Kas propaguoja žmogiškųjų išteklių diskursą? Labiausiai propaguoja tam tikra akademinio elito dalis. Europos Sąjungos mokslo plėtros dokumentuose yra didžiulės žmogiškųjų išteklių gerinimo programos. Kas yra žmogiškieji išteklių? Jie turi tėvynę ar jiems reikalinga laisvė? Tiems ištekliams nieko nėra. Iš esmės jie yra kaip ir visi ištekliai, skirti masėms. Jie skirti perdirti.

A.JUOZAITIS: Yra įvykęs paradoksalus dalykas. Atsivėrusi visuomenei, provincialumas išauga. Paprastas pavyzdys. Man teko jau-

Parengė Audrė KUBILIŪTĖ

Nesutinkate? Diskutuokime!

www.respublika.lt